

CRNA GORA

SAVJET ZA GRAĐANSKU KONTROLU RADA POLICIJE

Broj: 50-21

Podgorica, 30. maj 2022. godine

Savjet za građansku kontrolu rada policije, u daljem tekstu Savjet, u sastavu **advokat Zoran Čelebić, prof. dr Dražen Cerović, prof. dr Branislav Radulović, Aida Petrović i dr Milena Popović Samardžić**, postupajući po pritužbi **građanina Branka Martinovića iz Cetinja** provjerio je postupanje policijskih službenika i usvojio, nakon razmatranja pribavljenih izjašnjenja, dostavljene dokumentacije i obavljene rasprave, sljedeći

Z A K L J U Č A K

- Branko Martinović (1986), ugostitelj sa Cetinja, preko aktivista Crnogorskog helsinškog odbora za ljudska prava podnio je pritužbu zbog postupanja policije 5. septembra 2021. godine na Cetinju, dok se na motoru nalazio na gradskom trgu.
- U pritužbi je naveo da se navedenog dana vozio sa drugom na motoru i pratio dešavanja po Cetinju. "Svratili smo na glavni gradski trg, ispred pošte, kada smo čuli aplauze upućene policajcima koji su htjeli da pređu na stranu crnogorskog naroda. Istog tog trenutka počinje napad policije sa suzavcima i šok bombama" naveo je Martinović u pritužbi.
- "U jednom trenutku ugledao sam stariju gospođu da je pala nakon što ju je policija pogodila nečim. Potrčao sam ka njoj da joj pomognem da se podigne. U tom trenutku jedan od policajaca sa distance od najviše desetak metara okrenuo je pušku direktno prema meni i gađao me nečim. Na osnovu izgleda kuglice mislim da je u pitanju gumeni metak" naveo je građanin gospodin Martinović i dostavio medicinsku dokumentaciju i fotografije povreda.
- Napomenuo je da je povredu značajno ublažila jakna koju je imao na sebi a posebno mobilni telefon koji je potpuno uništen, kako je naveo, udarom gumenog metka.
- "Molim da ustanovite čime sam pogođen a posebno da li je bilo profesionalno i zakonito da me policijski službenik namjerno cilja i pogodi samo zato što sam prišao da pomognem starijoj ženi. Nijesam učestvovao u remećenju javnog reda i mira, sa strane sam pratio šta se dešava. Smatrao sam građanskom i ljudskom obavezom da pomognem toj ženi. Da nijesam to uradio ne bih bio ni pogođen" naveo je gospodin Martinović u svojoj pritužbi i zatražio da se u postupcima kontrole policije i povrede ljudskih prava navede pod punim identitetom.
- Savjet je pritužbu uzeo u rad, istom zadužio, u svojstvu obrađivačice i izvjestiteljke, svoju članicu ljekarku Milenu Popović Samardžić a od direktora Uprave policije, Zorana Brđanina, zatražio da obrazloži i pojasni postupanje policijskih službenika prema građaninu Martinoviću, dostavi imena policijskih službenika koji su na gradskom trgu tog dana dejstvovali svim oblicima municije i hemijskim sredstvima kao i da li Martinovića dovodi u vezi sa izvršenjem nekog krivičnog djela ili prekršaja.

7. Savjet je Vrhovnom državnom tužiocu Crne Gore podnio krivičnu prijavu kako bi se provjerilo da li u radnjama policijskih službenika prema Martinoviću ima bića bilo kojeg krivičnog djela ili prekršaja za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti.
8. Povodom pritužbe građanina Martinovića, Uprava policije je informisala Savjet da su dana 05.09.2021. godine u Cetinju službenici Uprave policije vršili, saglasno zakonu, poslove obezbjeđenja neprijavljenog javnog okupljanja, odnosno poslove održavanja javnog reda i mira. Nakon što je, kako je navedeno, grupa građana započela sa protivpravnim ponašanjem odnosno napadom na službenike Uprave policije došlo je do probijanja kordona nakon čega su se stekli zakonski uslovi za upotrebu sredstava prinude. Upotreba hemijskih sredstava i sredstava posebne namjene, u konkretnom, primjenjena je u cilju uspostavljanja narušenog javnog reda i mira i sprječavanja daljeg vršenja krivičnog djela napada na službeno lice u vršenju službene dužnosti, ista su zakonom dozvoljena a njihova upotreba je predvidena iz razloga jer stvaraju najmanje štetne posljedice licima prema kojima se dejstvuje.
9. Uprava policije je navode građanina gospodina Martinovića da su policijski službenici koristili gumene metke ocijenila neosnovanim iz razloga neposjedovanja istih.
10. Uprava policije je iznijela i žaljenje ako su pojedine aktivnosti policije dovele do povrjeđivanja građanina gospodina Branka Martinovića iako su službenici Uprave policije u navedenom događaju preuzimali sve mjere i radnje isključivo u cilju opšte bezbjednosti i zaštite ustavnog poretku Crne Gore kao i odbijanja napada na policijske službenike zbog sprječavanja vršenja krivičnog djela i uspostavljanja narušenog javnog reda i mira.
11. U zaključnici odgovora Uprave policije je navedeno da su službenici Uprave policije djelovali prema svim učesnicima protesta koji se nijesu blagovremeno udaljili nakon izdatih upozorenja i naređenja, i da nijesu imali namjeru lično povrijediti imenovanog građanina.
12. Savjet je odgovor direktora Uprave policije dostavio građaninu gospodinu Branku Martinoviću na upoznavanje i izjašnjenje.
13. Savjet podsjeća da se policijski poslovi, u svakoj situaciji, i u svim okolnostima, trebaju obavljati krajne odgovorno i profesionalno, sa punom koncentracijom i pažnjom.
14. Savjet ocjenjuje da je primjena policijskih ovlašćenja prema građaninu gospodinu Branku Martinoviću nije bila profesionalna, da je u konkretnom slučaju došlo do povrede pfrava i da je izostao osnovni očekivani standard policijskog postupanja da se pravi razlika, kod primjene sredstava prinude, između mirnih i nasilnih učesnika demonstracija. Savjet je konstatovao da Uprava policije građanina gospodina Branka Martinovića nije dovela na bilo koji način sa izvršenjem bilo kojeg krivičnog djela ili prekršaja niti je za istog navela ili pouzdano potvrdila da je odbio postupiti po izdatom naređenju bilo kojeg policijskog službenika ili da je na bilo koji način bio agresivan prema policiji.
15. Savjet je dodatnu pažnju posvetio činjenici da Uprava policije nije objasnila ili opravdala porijeklo povreda kod građanina gospodina Branka Martinovića.
16. Savjet je prepoznao i želi da javno istakne izuzetno posvećen i profesionalan rad svoje članice, dr Milene Popović Samardžić, na ovom predmetu. Zahvaljujući njenom angažovanju, Savjet je stupio u kontakt i dobio stručnu ekspertizu dr Alpera Özkök-a i dr Önder Özkalıpc-a, koji su međunarodni stručnjaci iz oblasti forenzike.
17. Dr Özkök i dr Özkalıpc su analizirali fotografije i medicinski izvještaj podnosioca pritužbe, čiji izvještaj o stručnom mišljenju je sastavni dio ovog zaključka što znači da ga ovaj Savjet prepoznaje i predstavlja i kao svoj. Oni su konstatovali:
 - da je "starost trenutne povrede generalno kompatibilna sa izjavom podnosioca žalbe";
 - da je izazov "odrediti predmet udara zbog nejasnih otisaka ozljede" ali da se "može protumačiti da je ispaljivanje izvršeno gađanjem, bez obzira na to da li se radi o kanisteru suzavca ili kinetičkom udarnom projektilu";

- bilo da je prihvaćeno da je predmet udara bio kanister suzavca ili kinetički udarni projektil, takva upotreba sile bila bi nezakonita zbog ciljanog ispaljivanja;
- ako agencija za sprovođenje zakona nije mogla utvrditi i dokumentovati upotrijebljeno oružje, tvrdnje podnosioca žalbe treba smatrati istinitim zbog obrnutog tereta dokazivanja. Zato što službenici za sprovođenje zakona imaju teret odgovornosti i dokumentacije.”

18.Policjski službenici dužni su upotrijebiti najblaže sredstvo prinude kojim se postiže cilj, srazmjerne razlogu upotrebe i na način kojim se službeni zadatak izvršava bez nepotrebnih štetnih posljedica. Prava policijskih službenika na integritet, život i bezbjednost takođe se moraju poštovati i osigurati.

19.Savjet konstatuje da upotreba hemijskih sredstava za rasturanje okupljanja zahtjeva posebno opravdanje.¹ Naročito je teško opravdati neselektivnu upotrebu sredstava poput bacanja suzavca u okolnostima u kojima demonstranti, posebno nasilni, i slučajni prolaznici ne mogu biti razdvojeni.² Štaviše, upotreba sile u rasturanju okupljanja može u određenim okolnostima predstavljati nečovječno i ponižavajuće postupanje.³

20.Savjet ukazuje da upotreba suzavca treba biti praćenja jasnim pravilima, a mora postojati i sistem koji garantuje adekvatnu obuku osoblja zaduženog za sprovođenje zakona, te kontrolu i nadzor nad tim osobljem tokom demonstracija, kao i djelotvorno ex post facto razmatranje neophodnosti, srazmjernosti i razumnosti bilo kakve upotrebe sile, posebno protiv ljudi koji ne pružaju nasilni otpor.⁴

21.Savjet ukazuje da policijski službenici koji su intervenisali u akciji razbijanja protesta na Cetinju nijesu pravili razliku između građana koji su namjeravali mirno napustiti skup odnosno lokaciju na koju su se zadesili i onih koji su stvarno narušavali, u većem obimu, javni red i mir. Savjet ukazuje da su policijski službenici građanima, naročito onima koji nijesu pružali nasilan otpor, prije upotrebe sredstava prinude, morali omogućiti bezbjedno napuštanje lokacije na kojoj je došlo do narušavanja javnog reda i mira. Savjet je, kroz rad po drugim pritužbama u odnosu na policijske intervencije na Cetinju od 5. septembra 2020. godine, kao i odnosu na one iz 2015. godine u Podgorici, prepoznao činjenicu da policija građanima nije pružila ni minimalno potrebno (razumno) vrijeme da počnu da se razilaze i udalje se sa lokacije na kojoj je, prema navodima, policije došlo do narušavanja javnog reda i mira.

22.Savjet konstatuje da je podnositelj pritužbe učinio izvjesnim da je povreda koju je zadobio nastala u toku razbijanja protesta od strane policijskih službenika dana 5. septembra 2021. godine na Cetinju.

23.Ako se prihvati da je objekat koji je udario podnosioca pritužbe bio kanister suzavca, takva upotreba sile bi prema ocjeni Savjeta bila nezakonita zbog ciljanog pucanja. Kanisteri suzavca se nikada ne ispaljuju direktno na ili protiv osobe.⁵ Cilj upotrebe hemi-

¹ Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası i drugi protiv Turske, 2016, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-164455> stav 108

² Süleyman Çelebi i drugi protiv Turske (br. 2), 2017, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187704> stav 111

³ Ibid, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-179585> stav 79

⁴ Izci protiv Turske, 2013, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122885> stav 99

⁵ Venecijanska komisija i OSCE/ODIHR. Smjernice o slobodi mirnog okupljanja. [https://www.venice-coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2019\)017rev-e](https://www.venice-coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2019)017rev-e), strana 71

jskih iritansa koji se lansiraju na daljinu je raspršiti grupu i izbjegći nasilje. U slučaju upotrebe treba ih pucati pod visokim uglom.

24. Ako se prihvati da je predmet udara bio projektil kinetičkog udara, izuzev upotrebe protiv nasilne osobe koja predstavlja neposrednu opasnost za policijskog službenikai/ili druge građane, takva upotreba sile bi prema ocjeni Savjeta bila nezakonita zbog ciljanog pucanja. Kinetički udarni projektili bi generalno trebalo da se koriste samo u direktnoj vatri s ciljem da pogode donji dio trbuha ili noge nasilne osobe i to samo u cilju rješavanja neposredne opasnosti po policijskog službenika(e) i/ili druge građane.⁶ Savjet, ovdje, ponovo ukazuje da Uprava policije u svom izjašnjenju nije pružila informacije da je intervencija prema građaninu gospodinu Branku Martinoviću na bilo koji način bila nužna ili opravdana, niti da je isti doveden u vezu sa izvršenjem nekog prekršajnog ili krivičnog djela.

25. Savjet primjećuje da je kultura čutanja i dalje dominantna u policijskoj organizaciji, zbog koje je izuzetno otežano utvrditi sve činjenice u vezi sa upotrebom sredstva prinude, pa i kinetičkih projektila i suzavca i njihove stvarne upotrijebljene količine, načina ispaljivanja, kao i odgovornost onih koji su ih ispaljivali na neprofesionalan način. Savjet ukazuje na slučaj građanina gospodina Stefana Vukovića iz Nikšića kada je sa više video zapisa registrovano da policijski službenici direktno ispaljuju kanistere suzavca u njegovo tijelo što nesporno ukazuje da je praksa takvog policijskog postupanja na Cetinju, kritičnog dana, bila prisutna i evidentna.

26. Upotreba sile, uključujući i ispaljivanje određenih sredstava prinude, je trebala biti učinjena obazrivo, profesionalno i srazmjerno, i bez nanošenja povrede mirnim demonstrantima. Patrone (kanisteri) hemijskih sredstava sami po sebi mogu postati opasno oružje i uzrokovati ozbiljne povrede, čak i smrt, ukoliko se ispoljuju direktno u tijelo građanina.

27. Savjet preporučuje Upravi policije da sprovede obuku policijskih službenika o (1) pregovaračkom upravljanju protestima i (2) opasnostima od hemijskih iritansa, praktičnom i dosljednom poštovanju uputstva za bezbjednu upotrebu hemijskih iritansa, rizicima višestrukog izlaganja, faktorima životne sredine i rizicima direktnog izlaganja traumama od slabo ciljane municije kao i drugih faktora rizika sa posebnim osvrtom na osjetljive grupe.

28. Savjet podsjeća da je Vlada Crne Gore donijela i već sprovedla odluku o nagrađivanju svih policijskih službenika i starješina koji su djelovali na Cetinju 5. septembra 2021. godine ne čekajući ishod nadzora i istraga i ne praveći razliku između onih koji su profesionalno postupali i onih koji su zlostavljali građane. U tom pravcu, zbog bržeg otklanjanja posljedica kršenja ljudskih prava i dalje izgradnje i jačanja povjerenja, Savjet preporučuje Upravi policije i Ministarstvu unutrašnjih poslova, da kroz neposrednu komunikaciju sa građanima koji su podnijeli pritužbe zbog postupanja policije, pristupe obeštećenju zbog kršenja njihovih ljudskih prava.

SAVJET ZA GRAĐANSKU KONTROLU RADA POLICIJE

Zoran Čelebić, predsjednik

⁶ OHCHR. Smjernice o manje smrtonosnom oružju u sprovodenju zakona. https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/HRBodies/CCPR/LLW_Guidance.pdf, strana 36, 7.5.2